Laki rakennusperinnön suojelusta

Asiantuntijapuheenvuoro eduskunnan ympäristövaliokunnassa 17.11.2020

Erityisasiantuntija Heini Korpelainen, Suomen Arkkitehtiliitto

Suojeluesityksenteko-oikeus ja suojeluesityksestä kuuleminen (5 § ja 7 §)

- Rekisteröityjen yhteisöjen **esityksenteko-oikeuden laajentaminen** rakennetun ympäristön laatuun vaikuttaviin yhteisöihin on oikeansuuntainen esitys.
- Turvaa perustuslain tavoitteen jokaisen **mahdollisuudesta osallistua** elinympäristöä koskevaan päätöksentekoon.
- **Kuuleminen on selkiytetty** vastaavaksi kuin MRL:n lupamenettelyissä. Selkeyttää myös käytännön tilanteita. Tästä esimerkkinä kiinteistön omistajan kuulemiset suojeluhakemuksissa, joissa kyseessä olevalla rakennuksella on eri omistaja/haltija kuin kiinteistöllä, jolla suojelukohde sijaitsee

Alistusmenettelyn purkaminen (9 §)

- **Suojeluprosessi nopeutuu**, kun ELY-keskuksen suojeluesityksiä ei tarvitse vahvistaa ympäristöministeriössä, mutta niiden pitää mennä tiedoksi ministeriöön, jotta yhtenäinen linja eri ELY-keskuksissa säilyy. Ministeriöllä olisi silloin mahdollisuus puuttua kehitykseen.
- **ELY -keskusten resurssien riittävyyteen** tulee kiinnittää huomiota. Lisääntyvää painetta tulevat aiheuttamaan mahdollisesti **valtion omistuksessa olevien suojelukohteiden myynnin lisääntyminen** muille tahoille. Rakennusten säilymistä ajatellen suojelupäätökset tulisi saada ratkaistua kohtuullisen nopeassa ajassa.

10a § Poikkeaminen suojelupäätöksestä

- Lakiin esitetään lisättäväksi uusi pykälä 10 a, jossa säädetään luvasta poiketa rakennuksen suojelupäätöksestä. Ajatus sinänsä on **hyvä tilanteissa, joissa rakennuksen osan vahingoittuminen ei johda suojelupäätöksen purkuun ja uuden tekemiseen.** Näissä tilanteissa pykälä **edistää suojelua**.
- Pykälän toinen momentti on kuitenkin liian salliva. Käytön ja suojelun suhde on ongelmallinen, jos suojelua perustellaan käytöllä. **Suojelupäätös on aina tehty suojelun takia. Suojelun ydin on suojelu, johon käytön tulee aina sopeutua.** Rakennushan on aina suojeltu jostain muusta syystä kuin käytön takia. Suojelun tulee toteutua käytöstä huolimatta. Ehdotamme, että momenttiin lisätään: “**ja se on rakennussuojelun näkökulmasta tarkoituksenmukaista**.”
- Poikkeuksen myöntäminen ei saa vähentää suojeltavan kohteen suojelun arvoja ja merkitystä.

Korvausten määrä (13 §)

- Tällä hetkellä rakennussuojelulain mukaiset korvaukset maksetaan samalta valtion budjetin momentilta kuin valtion rakennusperinnön hoidon avustukset. Summa on liian pieni suhteessa tarvittaviin avustuksiin. Valtion rakennusperinnön hoitoon suunnattuja avustusmääriä on viime vuotta lukuun ottamatta koko 2000-luvun merkittävästi vähennetty. Määräraha on auttamatta liian pieni jaettavaksi 13 ELY -keskuksen alueella kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten korjaajille.
- Tästä samasta budjetin momentin määrärahasta maksetaan myös suojelukohteiden korvaukset. Tällä voi arvioida olevan vaikutusta suojelupäätösten tekemiseen, jotka saattaisivat johtaa korvauksen maksamiseen. Koska suojelukohteiden korvaukset saattavat nousta huomattavan suuriin summiin, tulisi niille varata oma momentti valtion tulo- ja menoarviossa. Lakiluonnoksen ehdotus maksaa omistajalle nykyisen täyden korvauksen sijaan kohtuullinen korvaus, edistää suojelua. Tässä yhteydessä olisi **painotettava kiinteistötaloudellisen korvauksen sijaan korvausta käytön rajoituksista**.
- Voidaanko verohelpotuksin, esimerkiksi kiinteistöverossa, auttaa suojeltujen kiinteistöjen ylläpitoa?

Asiantuntijuus lunastustoimikunnassa ja hallinto-oikeuden käsittelyssä kokoonpano (15 § ja 21 §)

- Korvauksen määräämistä käsittelevän pykälän kolmannessa momentissa määrätään lunastustoimikunnan kokoonpanosta. Mahdollisen lunastustoimikunnan kokoonpanossa tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että edustettuina on riittävästi rakennussuojelun arvoihin liittyvää asiantuntemusta.
- Varmistettava hallinto-oikeuksien asiantuntemuksen riittävyys joko lisäämällä resursseja tai varmistamalla asiantuntemus HO:n päätöksissä lausuntopyynnöillä asiantuntijoilta.

Rakennussuojelurikkomuksesta määrättävä sakko (23 §)

- Rakennussuojelurikkomuksesta tuomittava sakko on rahallisena korvauksena käytännössä usein **mitättömän pieni suhteessa menetettyihin rakennusperinnön arvoihin**. Miten arvoja voidaan määritellä? Onko sanktio tarpeeksi tehokas turvaamaan rakennetun ympäristön suojelukohteita? Estääkö se rakennussuojelurikkomuksia ja edistää suojeluarvoja?

Lain rakennusperinnön suojelusta ja maankäyttö- ja rakennuslain yhteensovittaminen

- Asemakaava-alueilla ensisijainen suojeluinstrumentti on MRL. Suojelu ei kuitenkaan toteudu ilman kunnan tekemää asemakaavamerkintää. Suojelun seuranta puuttuu eikä kuntaa voi velvoittaa tai pakottaa suojelemaan kohdetta asemakaavalla tai esimerkiksi tekemään asemakaavamuutosta.
- Suojeltavaksi esitetyn arvokkaan kohteen sijaitessa asemakaava-alueella, ohittaa MRL:n mukainen kaavasuojelu yleensä rakennusperinnön suojelusta annetun lain suojelumahdollisuuden. LRSn (2§) mukaan lakia voi soveltaa asemakaava-alueellakin, jos
    1. kohteella on valtakunnallista merkitystä;
    2. kohteen säilymistä ja suojelua ei voida turvata maankäyttö- ja rakennuslailla ja sen nojalla annetuilla säännöksillä tai määräyksillä; tai
    3. kohteen suojeluun tämän lain mukaisesti on erityisiä syitä asemakaavoitustilanteen vuoksi.

MRL-uudistus

- Myös uudistuvaan MRL:ään pitää saada vastaavat pykälät kuin tähän lakiin tai viittaus lakiin rakennusperinnön suojelusta. Erityisesti jos uuteen MRL:ään ei tule viittausta asemakaava määräyksiin, sinne pitää tulla viittaus lakiin rakennusperinnön suojelusta.